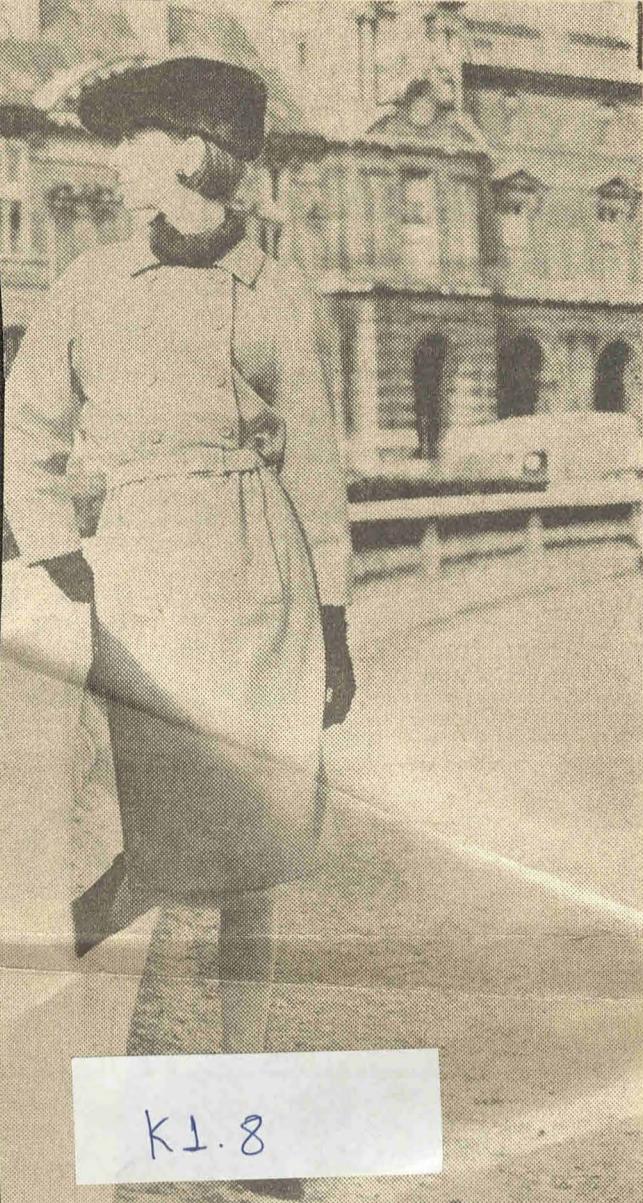

αλλικῶν οἴκων

Όρεμα πράσινο σκούρο ή κόκκινο ζέρσεϋ, καπέλλο, γάντια παπούτσια του Κριστιάν Ντιόρ. Οι κυρίες που ακολουθούν τη μόδα, δέν έχουν παρὰ νὰ διαλέξουν ὅ,τι ἐπιθυμοῦν

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Τὰ νέα βιβλία

Κριτικό σημείωμα του ΑΓΓ. ΦΟΥΡΙΩΤΗ

Κέντρο τῶν βιβλίων πού παρουσιάζουμε κάποιος τόπος μ' ὅ,τι αὐτός προσφέρει — στή θάσι τήν πλειοψηφία τήν κρατά ὁ δικός μας. Φυσική ἢ προτίμησις κι' ὅ,τι ἐδῶ ἔχει σημασία εἶναι τὸ πὼς ἀπουσιάζει ἡ ρητορική ἐξαρσις — καθέννας ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς μιλά μετὴν ἀπλή, τήν ἀπείριτη γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου πού θέλει νὰ διαγράψῃ τὸ βαθύτερο σκίρτημα πού ἐνοιώσε ἀπ' τήν συνάντησίν του εἴτε αὐτῆ, ὡς πρὸς τὸν τόπον, ἦταν τοῦ παρόντος, εἴτε προέρχονταν ἀπὸ κάτι τὸ χαμένο στήν ἀχλύ τοῦ χρόνου.

Θ. ΚΩΣΤΟΥΡΟΥ: Ἴππολύτη (Ἀνάπλι, 1963).

Ἐπιτρέψτε μου νὰ πῶ ἄνθρωποι, πού λατρεύουν τὸν τόπο τους — ἄνθρωποι πού δέν φεύγουν ἀπὸ κοντὰ του, γιὰ νὰ τὸν νοσταλγίσουν κι' ἀπὸ τήν νοσταλγία κινούμενοι νὰ ὑμνήσουν τήν κάθε του ὁμορφιά. Τὸν φθάνει νὰ μὲν σ' αὐτόν, νὰ τὸν ἀφογκράζονται, νὰ θυθίζονται πὰ μάτια στὸ παρελθόν του, νὰ φθάνουν ὡς αὐτὸ ξεκινώντας ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ νὰ διαγράφουν τὸ βαθύτερο πού τὸν χαρακτηρίζει. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Θ. Κωστοῦρος — τ' Ἀνάπλι γι' αὐτὸν μένει τὸ πλεόν ἀκριβὸ στολίδι. Μένει κοντὰ του, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νοιώθῃ πὼς ζῆ, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νὰ δέχεται, πὼς κάθε δημιουργία του θάξῃ μιὰ ἰδιαίτερη σφαιρίδα. Εἶναι ὁ τριβαδούρος του — θυμίζει πὼς τούτη ἡ τέχνη δέν εἶναι τοῦ μεσαίωνα ἐφεύρεσι, ἀλλὰ ἀνακαλύψι, γιὰτὶ ἄν κανεὶς θέλῃ νὰ βῇ τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ πάῃ πολὺ πίσω, σὲ χρόνια πού οἱ Ἑλληνικὲς Μούσες λογάριζαν τοὺς αἰδοὺς καὶ τοὺς ραψωδοὺς παιδιὰ τους, γέννημα τοῦ ἴδιου τους ἐαυτοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς τιμωροῦσαν ἂν ἔκαναν τ' ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα πού αὐτὲς προγραμμάτιζαν.

Ἐνα τέτοιο αἰοῦδ - ραψωδὸ μᾶς θυμίζει ὁ Θ. Κωστοῦρος, καθὼς ὑφαίνει τὸν μῦθο τοῦ Ἀναπλι τοῦ πρὸς ὄψω μιάς νύμφης, τῆς Ἴππολύτης, πού τὴν θέλει ταίρι τοῦ Παλαμῆδη τοῦ σοφώτερου. Ἐνας ὕμνος γιὰ τ' Ἀνάπλι μόνον; Κάθε ἄλλο: ἕνας ὕμνος στὸν ἀνό, τὸν πονεμένον ἔρωτα, στήν ἀπόλυτη ἀφοσίωσι τῆς συζύγου πρὸς τὸν σύζυγον, πού ὅταν ὁ τελευταῖος πάψῃ νὰ ὑπάρχει, πᾶσι κι' αὐτῆ νὰ ζῆ. Στέρησι, ὁ σίχος τοῦ Θ. Κωστοῦρου, ἀπλός, καθόλου περίτεχνος σοῦ ὑποβάλλεται ἄβιαστα. Ἡ «Ἴππολύτη» του, ἔτσι, φθάνει κοντὰ μετὰ τέλει στήν ὄλη τῆς ὑφῆ, ἀψεγάδιαστη, ἱκανὴ νὰ μᾶς παρασύρῃ στὸν δικὸ τῆς τὸν κόσμο, πού ξεπηδᾷ ἀτόφια μέσα ἀπὸ τὸν χῶρο τοῦ ὕψους καὶ τοῦ θρύλου, ἀκριβῶς ὡς ὅταν ὁ ζῆρὸς νὰ τοὺς ὑφαίνει.

Ὁ Θ. Κωστοῦρος εἶναι ποιητῆς καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐκείνους πού κάνουν ποίησι γιὰ ὅλο, πού δέν εἶναι ποίησι ἐκείνη. Γι' αὐτὸ καὶ χαίρεται ὅταν διαβάσῃ κάτι δικό του.

Ε. ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ: Παλάμη ἀνοιγμένη στὸν ἥλιο (Κύπρος, 1964).

Μπορεῖ νὰ ἔχῃ κλείσει, μέσα στήν συλλογὴ τῆς ἑ. Παιονίδου (πρῶτη φορά διαβάζουμε στίχους τῆς) διάφορα συναισθήματα — ἰσχυρότερον ὅμως εἶναι αὐτὸ πού προκαλεῖ ἡ Κύπρος, τὸ βασανισμένον νησί, πού ἡ ἑλληνικὴ τῆς πὴν εἶναι πρὸς τὴν παλαιὰ ἀπὸ τὴν ἄλωσι τῆς Τροίας. Αὐτὸ τὸ νησί ὑμνεῖ ἡ Παιονίς (σ. 1—2, 3, 12—13, 14); χωρὶς κομπασμὸ χωρὶς ἐπιτήδευσι — εἶναι τὰ ὠρᾶτα ποίηματα τῆς συλλογῆς τῆς, αὐτὰ πού μᾶς φέρνουν κοντὰ στὸ νησί, πού, ὅπως λέει χαρακτηριστικὰ ἡ ἴδια, μοιάζει «Μιὰ παλάμη ἀνοιγμένη στὸν ἥλιο» ὄχι γιὰ νὰ καταραστῆ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ζητήσῃ τὸ δικό του, νὰ δώσῃ τὴν ὁμορφίαν του, νὰ σφιχτῇ τὸ κάθε χερὶ σὲ φιλικὸ χαιρετισμὸ. Γι' αὐτὸ τὸ νησί (γιὰ τὴν ἐσῶτερη ζωὴ του) μιλά ἡ ποιήτρια καὶ σ' ἄλλα ποίηματα κι' ἄς μὴν τὸ δεῖξῃ φανερὰ (σ. 6, 7, 8—9, 10—11, 15—16, 19—23). Τ' ἄλλα μέρη τῆς συλλογῆς τῆς δέν ἔχουν τὴν ἴδια ὀρθοστασία. Εἶναι τὰ πιὸ ἀδύνατα, ἴσως γιὰτὶ ἐδῶ ἡ ποιήτρια κάνει κήρυγμα καὶ μάλιστα σ' ὦρα πού τὸ βίωμα δέν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ τὸ καλύψῃ.

Α. ΛΑΙΜΟΥ: Πονήματα (Ἀθήναι, 1964).

Θὰ σταθεῖ σὲ πολλὰ σημεία τῶν «Πονημάτων» τοῦ Α. Λαι-

μοῦ — γνωρίζει ἄλλωστε ὁ συγγραφεὺς τὸν τρόπο νὰ σὲ σταματᾷ, νὰ σ' ἐντοπιζῇ στὸ κύριο καὶ χαρακτηριστικὸ, τὸ ἰκανὸ νὰ σοῦ συνδέσῃ τὸ πρὶν μετὰ τὸ τώρα, γιὰ νὰ εἶναι, ἔτσι, ἡ τελικὴ κρίσις ἐποικοδομητικὴ. Πολλὰ εἶναι, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὰ ζητήματα πού προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον σου. Τὸ κυριώτερο, συνδυάζουν αὐτὸ πού λέμε «κοινωνία» μετὰ τὴν κάθε ἐκδήλωσι πού αὐτὴ προκαλεῖ. Καὶ δέν εἶναι σῆμα ἂν ποῦμε, πὼς στὸ βάθος ὅλων αὐτῶν τῶν ζητημάτων κινεῖται ὁ ἀνθρώπος, πού ἔχει ἀγαπήσει τὴν θάλασσα, πού γνωρίζει πὼς αὐτὴ θρέφει κάθε ἄνθρωπο, τὸσον ὡστε ν' ἀληθευῇ ἡ ρῆσις τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ, πὼς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες μοιάζουμε βατράχια γύρω ἀπὸ νερὸ.

Τούτη ἡ ἀγάπη δίνει τὰ τρία πρῶτα κεφάλαια τῶν «Πονημάτων» (Κοινωνικά, Ἐκπαιδευτικά, Ναυτιλιακά) κι' αὐτὴ δίνει μιὰ προέκτασι σ' ἄλλα (Πανηγυρικά — Εὐκαιρικά, Ὑστατοὶ χαιρετισμοὶ σὲ ἐκλιπούσες προσωπικότητες). Ἀκόμα κι' ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔλεγε πὼς κάτι ἄλλο ὑπάρχει (Ἐπιστολαί, Τὸ Χρονικὸ τῆς Κατοχῆς τῆς Χίου) πάλι, στὸ βάθος, στήν ἀφορμὴ κινεῖται ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν θάλασσα. Παντοῦ μιλά ὁ ἄνθρωπος πού τὴν ἐζήσε καὶ πού μ' αὐτὴν ὑπηρετήσε τὸν τόπο, δικαιωνίζοντας ἔτσι μιὰ πανάρχαια παράδοσι, πού ἀρχίζει ἀμέσως μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἕλληνα πάνω σ' αὐτὸν τὸν χῶρο, τὸν χιλιετραγουδημένον ἀπὸ τὸν ἴδιο μετὰ κάθε τρόπο.

Καταστάλαγμα πείρας εἶναι τὰ «Πονήματα» τοῦ Α. Λαιμοῦ, πού μαζί μετὰ τ' ἄλλα του ἔργα (Τὸ χρονικὸ τῶν Οἰνουσσῶν, Ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς Χίου), ἀποτελοῦν ἕνα χαρακτηριστικὸ τρίπτυχο, σὲ πολλὰ χρήσιμα, καθὼς εἶναι γραμμένα σὲ γλῶσσα ἀπλή. Μᾶς χρειάζονται τέτοιου εἶδους «Πονήματα». Γιὰτὶ μ' αὐτὰ ζοῦμε καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν προέκτασι στὸ πρὶν καὶ στὸ αὐριο.

Π. ΦΛΩΡΟΥ: Σταυροδρόμια τῆς Εὐρώπης (Φέξης, 1964).

Ἐπιτρέψτε μου νὰ πῶ ἄνθρωποι, πού λατρεύουν τὸν τόπο τους — ἄνθρωποι πού δέν φεύγουν ἀπὸ κοντὰ του, γιὰ νὰ τὸν νοσταλγίσουν κι' ἀπὸ τήν νοσταλγία κινούμενοι νὰ ὑμνήσουν τήν κάθε του ὁμορφιά. Τὸν φθάνει νὰ μὲν σ' αὐτόν, νὰ τὸν ἀφογκράζονται, νὰ θυθίζονται πὰ μάτια στὸ παρελθόν του, νὰ φθάνουν ὡς αὐτὸ ξεκινώντας ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ νὰ διαγράφουν τὸ βαθύτερο πού τὸν χαρακτηρίζει. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Θ. Κωστοῦρος — τ' Ἀνάπλι γι' αὐτὸν μένει τὸ πλεόν ἀκριβὸ στολίδι. Μένει κοντὰ του, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νοιώθῃ πὼς ζῆ, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νὰ δέχεται, πὼς κάθε δημιουργία του θάξῃ μιὰ ἰδιαίτερη σφαιρίδα. Εἶναι ὁ τριβαδούρος του — θυμίζει πὼς τούτη ἡ τέχνη δέν εἶναι τοῦ μεσαίωνα ἐφεύρεσι, ἀλλὰ ἀνακαλύψι, γιὰτὶ ἄν κανεὶς θέλῃ νὰ βῇ τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ πάῃ πολὺ πίσω, σὲ χρόνια πού οἱ Ἑλληνικὲς Μούσες λογάριζαν τοὺς αἰδοὺς καὶ τοὺς ραψωδοὺς παιδιὰ τους, γέννημα τοῦ ἴδιου τους ἐαυτοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς τιμωροῦσαν ἂν ἔκαναν τ' ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα πού αὐτὲς προγραμμάτιζαν.

Ἐπιτρέψτε μου νὰ πῶ ἄνθρωποι, πού λατρεύουν τὸν τόπο τους — ἄνθρωποι πού δέν φεύγουν ἀπὸ κοντὰ του, γιὰ νὰ τὸν νοσταλγίσουν κι' ἀπὸ τήν νοσταλγία κινούμενοι νὰ ὑμνήσουν τήν κάθε του ὁμορφιά. Τὸν φθάνει νὰ μὲν σ' αὐτόν, νὰ τὸν ἀφογκράζονται, νὰ θυθίζονται πὰ μάτια στὸ παρελθόν του, νὰ φθάνουν ὡς αὐτὸ ξεκινώντας ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ νὰ διαγράφουν τὸ βαθύτερο πού τὸν χαρακτηρίζει. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Θ. Κωστοῦρος — τ' Ἀνάπλι γι' αὐτὸν μένει τὸ πλεόν ἀκριβὸ στολίδι. Μένει κοντὰ του, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νοιώθῃ πὼς ζῆ, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νὰ δέχεται, πὼς κάθε δημιουργία του θάξῃ μιὰ ἰδιαίτερη σφαιρίδα. Εἶναι ὁ τριβαδούρος του — θυμίζει πὼς τούτη ἡ τέχνη δέν εἶναι τοῦ μεσαίωνα ἐφεύρεσι, ἀλλὰ ἀνακαλύψι, γιὰτὶ ἄν κανεὶς θέλῃ νὰ βῇ τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ πάῃ πολὺ πίσω, σὲ χρόνια πού οἱ Ἑλληνικὲς Μούσες λογάριζαν τοὺς αἰδοὺς καὶ τοὺς ραψωδοὺς παιδιὰ τους, γέννημα τοῦ ἴδιου τους ἐαυτοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς τιμωροῦσαν ἂν ἔκαναν τ' ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα πού αὐτὲς προγραμμάτιζαν.

Θὰ σταθεῖ σὲ πολλὰ σημεία τῶν «Πονημάτων» τοῦ Α. Λαιμοῦ — γνωρίζει ἄλλωστε ὁ συγγραφεὺς τὸν τρόπο νὰ σὲ σταματᾷ, νὰ σ' ἐντοπιζῇ στὸ κύριο καὶ χαρακτηριστικὸ, τὸ ἰκανὸ νὰ σοῦ συνδέσῃ τὸ πρὶν μετὰ τὸ τώρα, γιὰ νὰ εἶναι, ἔτσι, ἡ τελικὴ κρίσις ἐποικοδομητικὴ. Πολλὰ εἶναι, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὰ ζητήματα πού προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον σου. Τὸ κυριώτερο, συνδυάζουν αὐτὸ πού λέμε «κοινωνία» μετὰ τὴν κάθε ἐκδήλωσι πού αὐτὴ προκαλεῖ. Καὶ δέν εἶναι σῆμα ἂν ποῦμε, πὼς στὸ βάθος ὅλων αὐτῶν τῶν ζητημάτων κινεῖται ὁ ἀνθρώπος, πού ἔχει ἀγαπήσει τὴν θάλασσα, πού γνωρίζει πὼς αὐτὴ θρέφει κάθε ἄνθρωπο, τὸσον ὡστε ν' ἀληθευῇ ἡ ρῆσις τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ, πὼς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες μοιάζουμε βατράχια γύρω ἀπὸ νερὸ.